

Programma

	Tijd	Omschrijving
Plenair	09.30 – 10.00 uur	Inloop
	10.00 – 10.15 uur	Welkom door Marleen van de Wiel
	10.15 – 11.00 uur	<p>De toekomst van onderwijs vanuit een loopbaanperspectief: de rol van werkexploratie en netwerken</p> <p><i>Marinka Kuijpers, Bijzondere Leerstoel Leeromgeving & -loopbanen</i></p> <p>Onderwijs ziet er in de toekomst anders uit dan we tot nu toe gewend zijn. Marinka Kuijpers schetst een beeld vanuit een loopbaanperspectief. Werkexploratie en netwerken zijn belangrijke elementen. Echter, deze staan niet op zichzelf. Informatie over werk, ervaringen in werk en contacten met beroepsbeoefenaren zijn meer effectief als sprake is van verbindingen met andere elementen van loopbaangericht opleiden. Marinka Kuijpers deelt uitkomsten van onderzoek en laat zien hoe integratie in de praktijk vormgegeven kan worden.</p>
11.00 – 11.15 uur	Netwerkpauze	
Sessies	11.15 – 12.45 uur	<p>Werkessieronde 1</p> <p>In deze ronde heeft u een keuze uit 10 werksessies waar u kennis maakt met verschillende praktijkvoorbeelden waar het onderzoeken van werk en werken centraal staat. Naast de werkactiviteit zal in elke werksessie ook worden stil gestaan bij de wijze waarop het in de school is georganiseerd en hoe het deel uitmaakt van de LOB-leerlijn.</p>
	Werkessie 1	<p>Dromen & Doen – een challenge voor havisten</p> <p><i>Daniel Bisschoff, Stichting Technolab Leiden</i> <i>Annick Dezitter, Da Vinci College Leiden</i></p> <p>Deelnemers van de werksessie gaan een mini-challenge aan en komen op die manier meer te weten over Dromen & Doen en wat ze later willen doen als ze groot zijn. Net als bij het project zelf staan tijdens de werksessie doen, ervaren en samenwerken met elkaar, studenten en professionals centraal. Annick DeZitter vertelt waarom het Da Vinci college deelneemt aan Dromen & Doen. Met elkaar gaan we in discussie hoe je een dergelijk project het beste kan koppelen aan de LOB-lijn op school.</p>
	Werkessie 2	<p>Loopbaangerichte stages, hoe organiseer je deze?</p> <p><i>Koen Vlek, Over-Y College Amsterdam</i> <i>Annet Hermans, Expertisepunt LOB</i></p> <p>Wat draagt bij aan een loopbaangerichte stage?</p> <p>De mavo-leerlingen van het Over-Y College gaan in het 2^e jaar op mini-stage in het kader van de profieloriëntatie. Koen Vlek vertelt hoe leerlingen dit (met hun ouders) voorbereiden en hierop reflecteren door middel van een <i>pitch</i>. De school heeft gekozen zelf een netwerk op te bouwen met organisaties en bedrijven en heeft hierdoor goede contacten met de bedrijven. De bedrijven zijn enthousiast en zorgen dat de leerlingen een doe-opdracht kunnen doen.</p> <p>In gesprek met elkaar stellen we vast welke succesfactoren er zijn voor loopbaangerichte stages. Na afloop heb je concrete handvatten om ook bij jou op school loopbaangerichte stages te organiseren.</p>

Tijd	Omschrijving
	<p>Werk sessie 3 Je leefwereld is groter dan de school <i>Suzanne van Emmerik en Najlae Bensliman, JINC</i> JINC verzorgt diverse schoolprogramma's om kinderen te helpen aan een goede start op de arbeidsmarkt. Dit gebeurt in samenwerking met het bedrijfsleven. Vmbo-leerlingen maken kennis met allerlei beroepen, ontdekken welk werk bij hun talenten past en leren solliciteren. Met de komst van het toekomstgericht leren en het belang van netwerken, wordt een aantal programma's onder de loop genomen. Hoe passen de programma's het beste in de kaders van LOB, en op welke manier kunnen leerlingen er het maximale uit halen voor hun toekomst? JINC neemt je mee in hun ontwikkelingen op dit gebied.</p>
	<p>Werk sessie 4 LOB = Levenslessen Op Bestelling <i>Femke Zwaal/Joost Borsboom, Stichting Dagjelesgeven</i> <i>Gerardine Marechal, Scholengemeenschap Lelystad</i> <i>Dorien Oomen en Margo Fransen, Hooghuis Mondriaan Oss</i> Hoe inspireer je leerlingen voor een passende profiel- en studiekeuze? Dagjelesgeven brengt de praktijk tot leven door enthousiaste professionals uit het bedrijfsleven en andere werkvelden de school in te halen om hun werk- en levenservaringen met leerlingen te delen. Maak kennis met de modules Ondernemende School, Collegetour Junior, Profielenproeverij en Talentenspel en ontwerp samen met ervaren collega's uw ideale LOB-programma.</p>
	<p>Werk sessie 5 Ontwikkelen van toekomstgericht leren voor mbo-studenten niveau 2 <i>Femke Bijker, Rijksuniversiteit Groningen</i> <i>Heleen Kramer en Marijke Westerhof, Friesland College</i> Het toekomstgericht leren van studenten op mbo niveau 2-opleidingen is een interessante uitdaging. De instroom van studenten is divers en het succesvol afronden van de opleiding kan een mijlpaal op zich zijn. In de workshop gaan we op interactieve wijze aan de slag met de arbeidsmarkt kwalificerende opdracht van het mbo. Hoe geven we deze studenten bagage mee voor een leven lang leren? De interacties worden gevoed door inzichten en ervaringen uit het handelingsgerichte onderzoek 'het ontwikkelen van duurzaam en responsief vakmanschap voor studenten met een mbo niveau 2-diploma'.</p>
	<p>Werk sessie 6 Kies Slim: over studiekeuze en arbeidsmarktinformatie <i>Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)</i> Je staat op het punt een studiekeuze te maken. Waar houd je allemaal rekening mee? Je wilt iets doen waar je blij van wordt, maar je vindt het ook belangrijk dat je straks kans hebt op een baan of dat je nog door kan studeren. Waar kun je terecht met deze vragen? SBB stimuleert beroeporiëntatie en studiekeuzevoorlichting in het vmbo en mbo, zodat jongeren een gemotiveerde studiekeuze kunnen maken met hart en hoofd op basis van gevalideerde beroepen- en arbeidsmarktinformatie.</p>
	<p>Werk sessie 7 Praktijkopdrachten in school organiseren voor vmbo-b/k <i>Karina Baarda, Spirit4You en Expertisepunt LOB</i> <i>Sandra Jellema, Esloo College Den Haag</i> <i>Robert Wolterboer, Roemer Visscher College Den Haag</i> Een belangrijk onderdeel van het LOB-programma op school is het opdoen van praktijkervaring. De school biedt leerlingen mogelijkheden om deel te nemen aan diverse activiteiten, waardoor ze vaardigheden aanleren in de juiste LOB-context. De keuze voor de activiteiten én de reflectie hierop zorgen ervoor dat leerlingen ontdekken waar hun kwaliteiten en interesses liggen. Wat komt er kijken bij het aanbieden van praktijkervaringen op school? Twee Haagse scholen, het Esloo College en het Roemer Visscher College, vertellen hoe de school dit thema heeft opgenomen in het programma. In deze workshop worden de deelnemers uitgenodigd na te denken over de mogelijkheden die op de eigen school kunnen worden opgepakt en uitgebouwd.</p>

Tijd	Omschrijving
	<p>Werk sessie 8 Praktische gastlessen door mbo docenten op het vmbo</p> <p><i>Jacqueline de Boer, Stanislas College Pijnacker</i> <i>Marieke Bakema, Expertisepunt LOB</i></p> <p>Praktijkervaringen zijn cruciaal om leerlingen voor te bereiden op hun keuze voor een profiel. In deze workshop wordt duidelijk dat je voor praktijkervaringen niet altijd met de leerlingen de school uit hoeft. Het Stanislas College in Pijnacker organiseert, als onderdeel van de doorlopende leerlijn LOB, gastlessen van het mbo voor de leerlingen uit de derde klas. De school vertelt over de randvoorwaarden om dit succesvol uit te voeren.</p> <p>Tijdens het interactieve gedeelte van de workshop brainstormen we in groepjes over alternatieve manieren om de praktijk binnen de school te halen en presenteren die vervolgens aan elkaar.</p>
	<p>Werk sessie 9 LOB samen met het bedrijfsleven: goede voorbeelden en zelf aan de slag</p> <p><i>Platform Bèta Techniek</i></p> <p>Binnen STEM Teacher Academy, Toptechniek in bedrijf en TechNet is veel ervaring opgedaan met LOB in samenwerking met het bedrijfsleven. Van werkbezoeken, gastlessen en projecten met een bedrijf als opdrachtgever tot docentstages en bedrijven betrekken bij de vormgeving van lesmateriaal. In deze workshop worden een aantal voorbeelden van LOB met het bedrijfsleven uitgelicht en gaan we aan slag met de stappen die je zelf kan nemen om effectief LOB te organiseren samen met het bedrijfsleven.</p>
	<p>Werk sessie 10 Hét stageproces, vmbo-ers goed voorbereid op stage</p> <p><i>Vera van Rossem, Champs on stage</i> <i>Liz Coffee, Heldring College Den Haag</i></p> <p>Champs on stage biedt vmbo-scholen een programma waarbij de stage van minimaal 2 weken centraal staat. Champs on stage zet zich in voor jongeren veelal afkomstig uit sociaal-economisch zwakkere wijken. Juist voor deze jongeren is het belangrijk om ervaringen op te doen op de arbeidsmarkt omdat ze niet vanzelfsprekend vanuit huis meekrijgen wat het is om een baan te hebben. Voor de voorbereiding op de stage heeft Champs on stage het Stagewijzer-programma ontwikkeld. Tijdens deze interactieve workshop wordt het Stagewijzer-programma besproken. Hierbij staan de onderwerpen kwaliteiten, beroepen en sociale vaardigheden centraal. Daarbij bespreken we tips rondom solliciteren en het zoeken naar een geschikte stageplaats.</p>
	<p>Werk sessie 11 Praktijkervaringen mavo leerlingen</p> <p><i>Bas Körnmann, Hervormd Lyceum West</i> <i>Judith Meijn en Joost van Elten, Masterplan Techniek Amsterdam</i></p> <p>In het LOB programma organiseren scholen i.s.m. het Masterplan Techniek leer- en kennismakingsactiviteiten voor leerlingen bij mbo en bedrijfsleven. Hiermee ondersteunt de school de leerling in het - uiteindelijk - op goede gronden kunnen maken van een opleidingskeuze na het vmbo. Het betrekken van de ouders in deze opleidings- en beroepsoriëntatie is van groot belang! Masterplan Techniek vertelt over de praktijkervaringen waaraan leerlingen kunnen deelnemen. Hervormd Lyceum West licht de speciaal hiervoor ontworpen reflectiegesprekken, leerling-mentor-oudergesprekken, thuisopdrachten en ouder-leerling avonden toe.</p>
	<p>Werk sessie 12 Hoe kan je werkexploratie vormgeven in havo/vwo?</p> <p><i>Marc Drenth, Aletta Jacobs College Noordlaren en Expertisepunt LOB</i></p> <p>Op mijn school geloven we in een loopbaangerichte leeromgeving, ook voor het havo/vwo. Natuurlijk ziet dit er bij havo/vwo anders uit dan in het vmbo, waarin ervaring opdoen in de praktijk bij bedrijven en instellingen onderdeel is van de opleiding.</p> <p>Echter, het is goed mogelijk om ook in het havo/vwo werk te maken van werkexploratie. Dit doen wij onder andere met een LOB-stage lijn van klas één t/m vijf of zes én een verlof strippenkaart voor leerlingen.</p>

Tijd	Omschrijving
	<p>Doel van deze activiteiten is dat de leerlingen de buitenwereld in gaan om ervaring op te doen. De buitenwereld wordt ook naar binnen gehaald: elke docent nodigt elk jaar in elke groep iemand uit, gerelateerd in aan het werkveld van het vak.</p> <p>Op deze manier kunnen ook de leerlingen in havo/vwo relevante ervaringen opdoen en ontwikkelen zij een beeld van verschillende bedrijfsculturen en het werkende leven.</p>
Plenair	<p>12.45 – 13.45 uur NETWERK-LUNCH</p>
	<p>13.45 – 14.00 uur WEDEROM WELKOM</p>
	<p>14.00 – 14.45 uur De leefwereld van jongeren centraal bij LOB <i>Iliass El Hadioui, Erasmus University Rotterdam</i> Hoe kan een docent/mentor jongeren met verschillende culturele achtergronden uitdagen om zichzelf beter te leren kennen, werk(zaamheden) te onderzoeken of hun wereld te vergroten door te netwerken? Het vraagt nogal wat van docenten om jongeren in beweging te krijgen en het gesprek tussen de jongere en ouders over loopbaan en loopbaankeuzes aan te wakkeren. Wat hebben docenten hiervoor nodig? Wat moeten ze weten over de culturen en de netwerken van hun leerlingen leven? En hoe stem je af op de leefwereld van de jongeren?</p>
	<p>14.45 – 15.00 uur Wisselpauze</p>
Sessies	<p>15.00 – 16.30 uur Werkessieronde 2</p>
	<p>Werkessie 13 Beroepencarrousel <i>Nard Kronenberg en Nicole Steinbusch</i> Neem zelf deel aan de 'beroepencarrousel'! In drie rondes ervaar je het verband tussen de verschillende fases van loopbaanleren. Voorbereiden, ervaren en reflecteren. In tot de verbeelding sprekende opdrachten en werkvormen, aansluitend bij de dagelijkse beroepspraktijk van de aanwezigen, kom je tot persoonlijke en professionele inzichten en vervolgstappen. Met als slotakkoord een knallend eind!</p>
	<p>Werkessie 14 Reflectie op reflectie – sessie 1 <i>Annette Diender, Samenwerking rondom onderwijs</i> <i>Annet Hermans, Expertisepunt LOB</i> <i>Vera van Rossem, Champs on stage</i> Weer een reflectieverslag? Terugkijken op (werk)ervaringen is belangrijk, maar moet dat nu altijd met een verslag? In deze werksessie komen verschillende vormen van reflectie aan bod evenals de ervaringen hiermee van mentoren, leerlingen en ouders. We bespreken in de werksessie drie verschillende praktijkvoorbeelden van reflectie (moodboard/poster, presentatie aan ouders/bedrijven, filmpjes individueel of in groepjes). De cyclus van ervaren-reflectie-vervolgstap in een doorlopende LOB-lijn staat centraal. U gaat als deelnemer zelf aan de slag met het bedenken van een andere reflectievorm voor een LOB activiteit op uw eigen school.</p>
	<p>Werkessie 15 Reflectie op reflectie – sessie 2 <i>Annette Diender, Samenwerking rondom onderwijs</i> <i>Annet Hermans, Expertisepunt LOB</i> <i>Vera van Rossem, Champs on stage</i> Weer een reflectieverslag? Terugkijken op (werk)ervaringen is belangrijk, maar moet dat nu altijd met een verslag? In deze werksessie komen verschillende vormen van reflectie aan bod evenals de ervaringen hiermee van mentoren, leerlingen en ouders. We bespreken in de werksessie drie verschillende praktijkvoorbeelden van reflectie (moodboard/poster, presentatie aan ouders/bedrijven, filmpjes individueel of in groepjes). De cyclus van ervaren-reflectie-vervolgstap in een doorlopende LOB-lijn staat centraal. U gaat als deelnemer zelf aan de slag met het bedenken van een andere reflectievorm voor een LOB activiteit op uw eigen school.</p>

Tijd	Omschrijving
Werkessie 16	<p>Reflectie op reflectie – sessie 3</p> <p><i>Annette Diender, Samenwerking rondom onderwijs</i> <i>Annet Hermans, Expertisepunt LOB</i> <i>Vera van Rossem, Champs on stage</i></p> <p>Weer een reflectieverslag? Terugkijken op (werk)ervaringen is belangrijk, maar moet dat nu altijd met een verslag?</p> <p>In deze werksessie komen verschillende vormen van reflectie aan bod evenals de ervaringen hiermee van mentoren, leerlingen en ouders. We bespreken in de werksessie drie verschillende praktijkvoorbeelden van reflectie (moodboard/poster, presentatie aan ouders/bedrijven, filmpjes individueel of in groepjes). De cyclus van ervaren-reflectie-vervolgstap in een doorlopende LOB-lijn staat centraal. U gaat als deelnemer zelf aan de slag met het bedenken van een andere reflectievorm voor een LOB activiteit op uw eigen school.</p>
Werkessie 17	<p>Hoe creëert het Drenthe College gelijke kansen?</p> <p><i>Margret Mulders, LOB Gelijke Kansen</i> <i>Anneke Rink-Steggink, Drenthe college</i></p> <p>Een katholieke school weigert een stagiaire met een hoofddoek. Ouders verbieden hun dochter om stage te lopen op een asielzoekerscentrum. Wat doe jij als docent? De kansen op een stage- of arbeidsplaats lopen voor verschillende groepen sterk uiteen. In het project LOB Gelijke Kansen van MBO Diensten is, naast bewustwording t.a.v. gelijke kansen, veel aandacht voor “netwerken” en “werkexploratie”. Op welke manier werkt Drenthe College hier aan en hoe zou jij het aanpakken? In de werksessie kijken we naar een praktijkvoorbeeld en ga je zelf aan de slag met opdrachten. Creëer jij voor je studenten gelijke kansen?</p>
Werkessie 18	<p>Ouderbetrokkenheid en LOB</p> <p><i>Mariëtte Lusse</i></p> <p>De wens van zowel elke ouder als leraar: een behaald diploma voor elke jongere én een goede plek in de samenleving. Om deze wens uit te laten komen is het belangrijk dat leraren en ouders samenwerken in de begeleiding van jongeren. Met veertien vmbo-scholen in het land, ontwikkelden we een samenhangend en innovatief pakket van loopbaangerichte ouderactiviteiten om die samenwerking vorm te geven. Dit doen we met thuisopdrachten die leerling en ouders met elkaar in gesprek brengen, met loopbaangerichte voortgangsgesprekken waarin de leerling en diens toekomst centraal staan en met actieve ouderbijeenkomsten waarin leerlingen en ouders samen ervaringen opdoen. In deze werksessie vertelt Mariëtte meer over het hoe en waarom van deze aanpak en gaan we aan de slag om dat voor uw eigen school vorm te geven.</p>
Werkessie 19	<p>Werkexploratie: in beweging</p> <p><i>Judith Klerks, Loopbaangroep</i></p> <p>Als leerlingen goed voorbereid werkexploratie doen, leren ze veel meer over wat ze willen, wat ze kunnen (of nog niet) en wat er te koop is op de arbeidsmarkt. In deze workshop bespreken we wat je in je LOB-gesprek kunt doen om het rendement van werkexploratie-activiteiten te verhogen. In de voorbereiding en om na afloop tot de volgende concrete stap te komen.</p> <p>We 'lenen' een aantal gespreksinterventies uit Oplittingsgericht Werken die we inzetten in LOB-gesprekken. Hiermee ga je in de workshop oefenen – eigen casuïstiek is welkom. In vijf kwartier krijg je nieuwe tools om je LOB-gesprekken nog effectiever te maken.</p>
Werkessie 20	<p>Loopbaangerichte leeromgevingen creëren: de implementatie van LOB</p> <p><i>Aniek Draaisma, Stichting Consortium Beroepsonderwijs en Welten Instituut (OU)</i></p> <p>Een afgerond promotieonderzoek naar het stimuleringsproject 'LOB in het mbo' richtte zich op de vraag of en onder welke voorwaarden het project culturele en structurele veranderingen teweeg bracht op de participerende scholen.</p>

Tijd	Omschrijving	
		Tijdens deze workshop zal Aniek Draaisma de deelnemers meenemen in de verklaringen voor de uitkomsten van het onderzoek, en in gesprek gaan over de betekenis van het onderzoek voor de onderwijspraktijk. Daarnaast zal er interactief gewerkt worden met handvatten voor begeleiding van individuen en teams bij het collectieve leerproces rondom LOB.
	Werk sessie 21	<p>Praktijkervaring voor havisten en LOB gaan hand in hand, ervaar de meerwaarde</p> <p><i>Minette van den Bemd, Newman College Breda</i> <i>José Verschuren en Mieke Molenschot, Frencken college Oosterhout</i> <i>Els van Osch en Anna de Rijk, Stichting Zin in Onderwijs</i></p> <p>Wat is de meerwaarde van buitenschoolse werkervaring voor leerlingen en hoe maak je ze hiervan bewust? Hoe gebruik je buitenschoolse werkervaring voor LOB en het keuzeproces? Hoe kunnen leerlingen werkervaring koppelen aan de stappen die ze maken in hun keuzeproces?</p> <p>Tijdens deze workshop krijg je concrete voorbeelden hoe je school en buitenschoolse werkervaring van leerlingen met elkaar kunt verbinden, ervaar je hoe leuk dat is en krijg je praktische tips en tools om verder zelf mee aan de slag te gaan.</p>
	Werk sessie 22	<p>Hoe een kleine school in Friesland werkexploratie tot kunst verheft</p> <p><i>Jeanine IJtsma, Expertisepunt LOB</i> <i>Harry Hoefakker en Oene Krist, campus Middelsee, St.-Annaparochie</i></p> <p>Het leerwerkplein (LWP) is een onderdeel van de campus Middelsee dat heel nauw samenwerkt met bedrijven, verenigingen en instellingen uit de regio. Door de samenwerking met de regio ontstaat een moderne, dynamische en inspirerende school die een centrale rol inneemt in de samenleving. De kennis en vaardigheden die de leerlingen op school leren middels het onderwijsprogramma van het LWP worden door samenwerking met bedrijven en instellingen toegepast in de regio; daardoor wordt het leren "echter" en betekenisvoller. Ontdek wat dit voor jouw school kan betekenen.</p>
Plenair	16.30 – 17.15 uur	NETWERKBORREL